

Rosenørn: Jeg skal kun tillade mig at tage et lille Forbehold mod Ytringer, der bleve brugte af de to ærede sidste Taler. Naar den ærede sidste Taler talte om en Ret — han spøiede rigtignok til: en paa Sædvane grundet Ret — som Fæsterens Efterladte skulde have til at blive ved Gaardens Besiddelse; maa jeg bestemt nedlægge Protest imod; at Fæsteren har nogen Ret i saa Henseende; han kan vel have en grundet Anledning til at vente det, men en Ret kan han paa ingen Maade siges at have. Den næstsidste ærede Taler talte om, at der var et Vaand mellem Godseieren og Fæsteren, som skulde gjøre det til Pligt for Godseieren at sælge netop til ham. Denne Ytring maa jeg ogsaa tillade mig at tage et Forbehold imod. Jeg skal villig indrømme, at Godseieren ikke frit kan disponere over Bøndergods; men denne Indskrænkning i hans Dispositionsret staaer i Forbindelse med det bestaaende Fæsteforhold og ophører med dette. Jeg tror altsaa ikke, at man kan sige, at der er noget Vaand, der kan tillægges en retlig Charakter.

F. Nielsen: Naar jeg nævnde en Ret, og dertil spøiede: „rigtignok kun paa Sædvane grundet“, meente jeg naturligtvis ikke nogen juridisk Ret, jeg meente kun Ret til at vente, at de samme humane Hensyn vilde gjøre sig gjældende her, som ved andre Gaardes Bortfalg. Det er det, jeg ikke kan finde rigtigt, at man for at bevare Conseqventsen af den humane Tradition for de 9 Familier vilde aldeles bortstære den for den 10de Familie, som ifølge de bestaaende Forhold muligvis kunde være den, der meest trængte dertil.

Milling: Naar jeg før tillod mig at sige, at der var et Vaand mellem Godseieren og Fæsteren, imod hvilken Ytring en æret Landstingsmand (Rosenørn) har udtalt sig, da tror jeg dog, at der vel ikke er noget juridisk Vaand, men en moralsk eller patriarchalsk Forpligtelse for Godseieren imod Fæsteren. Jeg kan i saa Henseende slutte mig til de Forhandlinger, der for flere Aar tilbage have været førte om dette Punkt, og navnlig til en Betænkning, der er afgiven af en af Danmarks første Jurister, under hvilken Betænkning den

ærede 2den Landstingsmand for 10de Rreds (Rehmann) ogsaa har sat sit Navn. Jeg håber, at den ærede Formand vil tillade mig at oplæse nogle Rinter af denne Betænkning: „Thi visse vilde det være en strigende Uret“ — jeg troer, at dette Udtryk er strengere end det, jeg tillod mig at bruge — „imod Efterkommerne af dem, som man tidligere i Godseierens Interesse tvang til under de ugunstigste Vilkaar at forblive paa Gaarden, for at opdyrke baade Fæstegaardene og Hovedgaardene, om de nu under de heldigere Forhold, der for Størstedelen skyldes denne Befolknings Slid og Arbejde, skulde kunne drives tomhændede bort fra de Jorder, de hidtil have havt i Brug, eller nødes til at søge at holde sig paa disse under saadanne trykkende og byrdefulde Vilkaar, som dog tilsidst vilde føre til deres Forarmelse og Undertrykkelse, og tilintetgjøre den Velstand og Selvstændighed, hvortil Lovgivningen har villet, at Bondestanden skulde kunne arbejde sig op.“

Carlson: Naar man overhovedet vil sætte en Slags Præmie paa Afhændelse til Fæstere og deres Børn, eller hvem der ellers kan anses at staae i disses Sted, saa tror jeg ikke, at man vil kunne forlange, at der af Godseierne skal gives Noget derfor; thi derved vil man komme til at svække Virkningen. Naar den sidste ærede Taler har citeret en meget bekendt Jurists Ytringer her i Rigsdagen og henførte dem til det foreliggende Tilfælde, saa skal jeg dog bemærke, at den samme Mand ved en anden Leilighed har anerkendt, at hvad der kunde tjene i det Hele til at fremme Selveiendom, det var af den Bigtighed, at man maatte overse, om en eller anden individuel Bondefamilie derved kom under mindre heldige Vilkaar. Det var nemlig i 1844, da Procurator Boesgaard indbragte i Roeskilde Stænder et Forslag, der gik ud paa at fremme Selveiendom. Der blev nedsat en Comitee, bestaaende af afdøde Conferentsraad Larsen, Provst Plesner og Kammerraad Drewsen. Comiteebetænkningen fremhæver — der var nærmest Tale om Salg ved Auction af offentlige Stiftellers Gods — at hvis Gaardene ved Fæstledighed skulde sælges ved Auction, vilde der stundom fremkomme en Gaardhed imod dem, der ellers havde staaet i